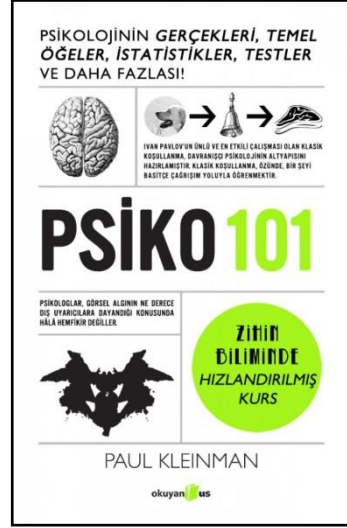


Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
6 (2014), ss. 169-174.

Paul Kleinman, çev: Hasan Kaplan, **Psiko 101**,
Okuyan.us Yayınları, İstanbul, 2014, 325 s.



Wisconsin Üniversitesi Sanat ve İletişim Sanatları bölümünden mezun olan Paul Kleinman, insan zihninin keşfi için pratik ve eğlenceli bir el kitabı olarak nitelendirilen **Psiko 101** adlı eserini kaleme alma sebebini kitabın arka kapağında şu sözlerle ifade ediyor:

“Ders kitapları kayda değer psikoloji kuramlarını, prensiplerini ve hatta deneyleri öyle sıkıcı hale getirdi ki, Freud bile bu uygulamalardan koşarak kaçardı. **Psiko 101**, sıkıcı detayları ve istatistikleri ayıklıyor ve onun yerine size, ilginizi çekip meşgul edecek ve merak uyandıracak psikoloji dersleri veriyor...”

Psikolojinin tarihini, prensiplerini ve psikoloji kuramlarını anlatan kitapların bazılarında gerçekten anlaşılması zor

kavramlar yer almakta, okuyucuyu sıkacak detaylara girilebilmektedir. Tanıtımını yaptığımız *Psiko 101* adlı kitap sıkıcı detaylardan arındırılarak, zevkle okunacak bir şekilde hazırlanmıştır.

Kitabın Giriş kısmında yazar, psikolojinin ne anlama geldiğini açıklayarak, psikolojinin köklerinin Antik Yunan filozoflarına dayansa da, 1879 yılında William Wundt'un psikoloji laboratuvarını kurmasıyla bu alandaki çalışmaların başladığını belirtmiştir. O tarihten beri psikolojinin hızla genişleyerek, bilimsel çalışmalarla örtüşen farklı bir bilim haline geldiğini ifade etmektedir.

Yazar, psikolojiye ve diğer bilimlere önemli katkıları olan psikologları ve çalışmalarını psikolojik yaklaşımlar çerçevesinde bir sıraya tabi tutmadan ele almıştır. Psikoloji biliminin öncüleri sayılan Pavlov, Skinner, Freud, Adler, Watson, Jung gibi bilim adamlarını ele alırken onların kısa hayat hikâyelerinden, eğitim hayatlarından ve onları psikoloji alanına yönelten önemli etkenlerden okuyucuyu sıkmadan, dikkatini çekecek şekilde bahsetmiştir. Bu psikologların psikoloji bilimine yaptıkları katkılardan, aldıkları ödüllerden bahsederken açıklanması gereken akademik kavramların kısa açıklamasını da yapmaktadır. Yapılan çalışmaların diğer bilimlere olan katkısından bahsetmekte, ayrıca bu çalışmalara getirilen eleştirilere de yer vermektedir.

Burada örnek olması açısından birkaç psikoloğun hayat hikâyesinden ve bilime katkısından kısaca bahsetmek istiyoruz. Bir köy rahibinin oğlu olan Ivan Pavlov'un, ilk önce ilahiyat eğitimine başladığı, ancak eğitimini yarıda keserek fizyoloji ve kimya okumak için başka bir üniversiteye kayıt yaptırdığına değinilir. Pavlov'un koşullanma ve öğrenilmiş tepkiler konusundaki bulguları, insanlardaki davranışsal modifikasyonun anlaşılmasında ve ruh sağlığı sorunlarında tedavi geliştirme

hususunda oldukça önemlidir. Burrhus Frederic Skinner, aslında bir yazar olmak ister. Bir kitapçada çalışırken Watson ve Pavlov'un çalışmalarını fark eder ve psikolojide kariyer yapmaya karar verir.

Davranışçı psikologlardan olan Skinner'in edimsel tekniklerinin ruh sağlığı uzmanları için tedavi sürecinde hala önemini koruduğu, yine ödül ve ceza fikirlerinin eğitimde ve köpek terbiyesinde hala kullanılmakta olduğu ifade edilir. Yine Psikanalizin kurucusu Sigmund Freud'un kızı Anna Freud'un babasının savunma mekanizmaları çalışmasına yaptığı katkı ve sonrasında çocuk psikanalizini geliştirmesi bugün hala önemlidir. Bugün çocuk psikolojisine ilişkin öğrendiklerimizin çoğunu onun çalışmalarına borçlu olduğumuza dikkat çekilmektedir. Alfred Adler'in küçükken geçirmiş olduğu raşitizm ve zatürre gibi hastalıklar onun tıp alanına yönelmesinde etkili olmuştur.

Davranışçılığın kurucusu sayılan John Watson'un Küçük Albert deneyi ise etik açıdan ve birçok sebepten eleştirilmiş, ancak her şeye rağmen davranışsal psikologların, Watson ve onun Küçük Albert deneyinin sonuçlarından önemli birçok şey elde ettiği belirtilmektedir. Rorschach'ın mürekkep lekesi deneyi ilk zaman psikiyatrik çevreler tarafından önemsenmemiş, ancak sonradan kişilik özelliklerinin ölçülmesinde faydaları görülmüştür. Kendi hayat deneyiminden yola çıkarak tümüyle yeni bir psikoloji alanı oluşturan John Bowlby'nin etkilerinin ise halen eğitim, ebeveynlik ve çocuk bakımı alanlarında devam etmekte olduğu vurgulanmaktadır.

Yazar, psikologların yaşadıkları dönemlerde gelişen olayların onların çalışmaları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Lawrence Kohlberg, II. Dünya Savaşı meydana geldiğinde ticaret filosuna bir denizci olarak kaydolar. Bir yük gemisinde işini yaparken ayrıca Yahudi sığınmacılara yardım ederek gizlice Filistin'e ulaşmalarını sağlar. Bu olay Kohlberg'in ilk kez ahlaki karar verme konularına ilgi duymasına

sebepler olur. Günümüzde “Ahlaki Gelişim Evreleri” kuramına bazı eleştiriler getirilse de onun ahlak konusundaki çalışmaları eğitim alanında ve çocukların davranışlarını anlamada sıkça kullanılmaktadır. Stanley Milgram’ın 1961 yılında oldukça tartışmalı olan “İtaat deneyini” başlatmasında kısa bir süre önce dünyada gelişen, milyonlarca Yahudi’nin ölüm emriyle suçlanmış Nazi savaş suçlusunu Adolf Eichmann’ın duruşmasında kendini, sadece emirlere uyuyordum, diye savunmasının etkili olduğunu ifade etmektedir.

Yazar, grupların günlük hayatta önemli bir role sahip olduğunu ve verdiğimiz kararları çarpıcı bir şekilde etkilediğini, kişinin içinde bulunduğu durumun o kişinin davranışını nasıl etkilediğini bu alanda yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla ortaya koymaya çalışmıştır. Bu noktada Philip Zimbardo’nun çok eleştirilmesine rağmen “Standford Hapishane Deneyi”nin ve Solomon Asch’in “Uyum Deneyleri”nin önemine işaret etmektedir.

Kleinman dikkat, problem çözme, bellek gibi zihinsel süreçleri öğrenmede bilişsel psikolojinin bilimsel araştırma yöntemlerinin önemine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda çocuğun yetişmesinde sevginin önemini ortaya koyan Harry Harlow’un çalışmalarının sadece psikolojide değil eğitimde, sosyolojide, ekonomide, hukukta ve bilgi felsefesinde önemli izler bıraktığını belirtmiştir. Bilişsel Gelişim kuramıyla Jean Piaget, Sosyal Öğrenme kuramıyla Albert Bandura, Sosyal Gelişim kuramıyla Lev Vygotsky, bireyin kendini gerçekleştirme çalışmalarıyla Abraham Maslow ve Carl Rogers’in oldukça önemli bir yere sahip olduğuna değinmektedir.

Yazar, psikologların yaptığı çalışmalar esnasında diğer psikologlarla görüştikleri, birbirlerinin çalışmalarından etkilenip, çalışmalarını geliştirdikleri, bazen de farklı düşüncelere sahip olup farklı çalışmalara yöneldikleri bilgilerine yer vermektedir. Mesela Alfred Adler, Sigmund Freud’un daveti üzerine “Viyana

Psikanalitik Topluluğu'nun çalışmalarına katılmış, başkanlığını yürütmüştür. Ancak daha sonra Freud'un bazı kuramlarına itirazlarından dolayı bu gruptan istifa edip "Bireysel Psikoloji Topluluğu"nu kurmuştur. Yine Wisconsin Üniversitesinde psikoloji dersleri alan Abraham Maslow'un mentoru ve doktora danışmanı Harry Harlow olmuştur. Daha sonra Maslow Columbia Üniversitesinde iken Alfred Adler tarafından yönlendirilmesi, sonra da Brooklyn College'de çalışırken Gestalt psikoloğu Max Wertheimer'in onun mentoru olması ve bu birikimlerin sonucunda Maslow'un Hümanist psikolojinin kurucusu olması, "ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramını" ortaya çıkarması bu etkilenmelere örnek verilmektedir. Karen Horney ise, Freud'un sıkı takipçilerinden olan psikanalist Karl Abraham ile görüşmüştür. ABD'ye yerleştikten sonra Erich Fromm ve Harry Stack Sullivan gibi ünlü psikologlarla arkadaş olur. Chicago Psikanaliz Enstitüsü'nde yönetici yardımcısı iken en etkileyici çalışması olan nevrozlar ve kişilik üzerine kuramlarını kapsayan çalışmalarına başlar. Sigmund Freud'un bazı görüşlerine (kadınlar hakkındaki görüşlerinden dolayı) karşı görüşler taşıdığı için Amerikan Psikanaliz Enstitüsü'nü kurar. 'Neo Freudyenler'den sayılan Erich Fromm'un ise New York'ta Columbia Üniversitesi'nde ders verdiği dönemde Karen Horney ve Abraham Maslow ile çalıştığı ifade edilmiştir.

Kleinman, psikologlar üzerinden anlattığı çalışmaları bazen psikolojik kuramlar ve kavramlar üzerinden aktarmaktadır. Gestalt Psikolojisi ve Bilişsel Psikoloji, zekâ kuramları, yükleme kuramı, kişilik ve liderlik kuramları, rüya kuramı, sanat terapisi, hipnoz gibi kuramlarda etkili olan psikologları ve yaptıkları çalışmaları aktarmıştır. Psikolojinin en tartışmalı konularından biri olan zekâyı açıklamaya çalışan birçok kuram olduğunu belirterek, İngiliz psikolog Charles Spearman'ın Genel Zekâ Kuramı, psikolog Howard Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı ve

Fransız psikolog Alfred Binet'in Zekâ Testi gibi çalışmaların bugün hala önemini korumakta olduğunu ifade etmektedir.

Yazar son olarak kişilik bozuklukları, ankisiyete ve duygudurum bozuklukları, somatoform rahatsızlıklar gibi hastalıklarla ilgili çalışmalardan ve öne çıkan isimlerden bahsetmektedir. Araştırmacıların hala kişilik bozukluklarının nedenleri konusunda kesin bilgiye sahip olmadığını belirtir. Bazı araştırmacıların bu tür bozuklukların kaynağında kalıtsal nedenlerin olduğuna inandığını, bazılarının da bu tür bozuklukların temelinde bireyi normal davranış ve düşünce kalıpları geliştirmekten alıkoyan erken dönem yaşam deneyimleri olduğuna inandığını belirtmektedir.

Sonuç olarak yazarın psikolojinin ağır ve sıkıcı konularını hemen her kesimden okuyucunun okuyup kolayca anlayabileceği bir şekilde ele aldığını söylemek mümkündür. Sıkıcı detaylardan arındırılarak verilen bilgiler ilgi çekecek tarzda aktarılmıştır. Psikologların hayatları hakkında verilen kısa bilgiler, onları bu çalışmalara iten etkenler ve çalışmaların günümüzdeki etkilerinden bahsedilmesi okuyucuyu psikolojinin gelişim sürecinde ilgi çekici, hoş bir yolculuğa çıkarmaktadır. Bu çalışma, kanaatimizce konuya ilgi duyan okuyucu ve araştırmacıların oldukça istifade edecekleri bir kitap niteliğindedir.

Gülüzar Toklu

Yüksek Lisans Öğr., Din Psikolojisi,

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

guluzartoklu.1@gmail.com